A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (második tanács)

2021. november 11.*

„Előzetes döntéshozatal iránti kérelem – EK 81., EK 84. és EK 85. cikk – Az EGT-Megállapodás 53. cikke – Kartellek – Vállalkozásoknak az Európai Gazdasági Térség (EGT) és harmadik országok közötti légi közlekedési ágazatban tanúsított olyan magatartásai, amelyekre az EK 84. és az EK 85. cikk hatálya alatt került sor – Kártérítési kereset – A nemzeti bíróságoknak az EK 81. cikk és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó hatásköre”

A C-819/19. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a rechtbank Amsterdam (amszterdami bíróság, Hollandia) a Bírósághoz 2019. november 6-án érkezett, 2019. szeptember 18-i határozatával terjesztett elő

a **Stichting Cartel Compensation**,

az **Equilib Netherlands BV**

és

a **Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV**,

a **Martinair Holland NV**,

a **Deutsche Lufthansa AG**,

a **Lufthansa Cargo AG**,

a **British Airways plc**,

az **Air France SA**,

a **Singapore Airlines Ltd**,

a **Singapore Airlines Cargo Pte Ltd**,

a **Swiss International Air Lines AG**,

az **Air Canada**,

* Az eljárás nyelve: holland.

a **Cathay Pacific Airways Ltd**,

a **Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden**,

az **SAS AB**,

az **SAS Cargo Group A/S**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (második tanács),

tagjai: A. Arabadjiev, az első tanács elnöke, a második tanács elnökeként eljárva (előadó), I. Ziemele, T. von Danwitz, P. G. Xuereb és A. Kumin bírák,

főtanácsnok: M. Bobek,

hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2021. január 21-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– a Stichting Cartel Compensation képviseletében J. van den Brande és J. T. Verheij advocaten,

– az Equilib Netherlands BV képviseletében J. W. Fanoy, M. H. J. van Maanen és T. Raats advocaten,

– a Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV képviseletében S. L. Boersen, M. Smeets, J. S. Kortmann, T. Heikens, S. Goldstein és T. M. Welling advocaten,

– a Martinair Holland NV képviseletében S. L. Boersen, M. Smeets, J. S. Kortmann, T. Heikens és S. Goldstein advocaten,

– a Deutsche Lufthansa AG képviseletében P. N. Malanczuk, A. Koeman, J. P. van der Klein és M. J. Schaufeli advocaten,

– a Lufthansa Cargo AG és a Swiss International Air Lines AG képviseletében P. N. Malanczuk és J. P. van der Klein advocaten,

– a British Airways plc, az Air Canada és a Cathay Pacific Airways Ltd képviseletében J. K. de Pree és S. J. The advocaten,

– az Air France SA képviseletében D. A. M. H. W. Strik és T. M. Welling advocaten,

– a Singapore Airlines Ltd és a Singapore Airlines Cargo Pte Ltd képviseletében I. VerLoren van Themaat, M. van Heezik, N. T. Dempsey, L. N. M. van Uden és V. E. J. Dijkstra advocaten,

– a Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden, az SAS AB és az SAS Cargo Group A/S képviseletében E. Pijnacker Hordijk, W. Heemskerk és S. R. Kingma advocaten,

– az Európai Bizottság képviseletében A. Dawes, T. Franchoo, F. van Schaik és C. Zois, meghatalmazotti minőségben,

– az EFTA Felügyeleti Hatóság képviseletében C. Simpson, I. O. Vilhjálmsdóttir, C. Zatschler és M. Sánchez Rydelski, meghatalmazotti minőségben,

– a norvég kormány képviseletében E. Sandaa és H. Kolderup, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2021. május 6-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EK 81., EK 84. és EK 85. cikknek, az Európai Gazdasági Térségről szóló 1992. május 2-i megállapodás (HL 1994. L 1., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 52. kötet, 3. o.; a továbbiakban: EGT-Megállapodás) 53. cikkének, valamint [az EK 81.] és [EK 82. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) 6. cikkének értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az egyrészről a Stichting Cartel Compensation (a továbbiakban: SCC) és az Equilib Netherlands BV (a továbbiakban: Equilib), másrészről pedig a Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV, a Martinair Holland NV, a Deutsche Lufthansa AG, a Lufthansa Cargo AG, a British Airways plc, az Air France SA, a Singapore Airlines Ltd, a Singapore Airlines Cargo Pte Ltd, a Swiss International Air Lines AG, az Air Canada, a Cathay Pacific Airways Ltd, a Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden, az SAS AB és az SAS Cargo Group A/S – az alapeljárás alperesei – között az e légitársaságok által elkövetett, az EK 81. cikkbe ütköző jogsértésből eredő kár megtérítése tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő.

A jogi háttér

A 17. és a 141. rendelet

3 A[z EK 81.] és [EK 82. cikk] végrehajtásáról szóló első, 1962. február 6-i 17. tanácsi rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 5. cikkének (1) bekezdése kimondta:

„A[z EK 81. cikk] (1) bekezdésében meghatározott megállapodásokat, döntéseket vagy összehangolt magatartásokat, amelyek e rendelet hatálybalépésekor már létrejöttek, és amelyek vonatkozásában a felek alkalmazni kívánják [az EK 81. cikk] (3) bekezdését, 1962. augusztus 1-jéig be kell jelenteni a Bizottságnak.”

4 E rendelet 6. cikke szerint:

„(1) Amikor a Bizottság [az EK 81. cikk] (3) bekezdése szerinti határozatot hoz, megállapítja a határozat hatálybalépésének időpontját. Ez az időpont nem lehet a bejelentés időpontjánál korábbi.

(2) Az (1) bekezdés második mondata nem vonatkozik azokra a megállapodásokra, döntésekre vagy összehangolt magatartásokra, amelyek […] az 5. cikk (1) bekezdése alá tartoznak, és amelyeket az 5. cikk (1) bekezdésében előírt határidőn belül bejelentettek.”

5 Az 1967. december 14-i 1002/67/EGK tanácsi rendelettel (HL 1967. 306., 1. o.) módosított, a szállításnak a 17. rendelet alkalmazása alóli mentesítéséről szóló, 1962. november 26-i 141. tanácsi rendelet (HL 1962. 124., 2751. o.; a továbbiakban: 141. rendelet) 1. cikke kimondta:

„A 17. rendelet nem alkalmazható a szállítási ágazaton belüli olyan megállapodásokra, döntésekre és összehangolt magatartásokra, amelyek célja vagy hatása a szállítási díjak és feltételek rögzítése, a szállítási kínálat korlátozása vagy ellenőrzése, vagy a szállítási piacok felosztása, sem pedig a szállítási piacon fennálló, az [EK 82. cikk] értelmében vett erőfölényre.”

6 E rendelet 3. cikke a következőképpen rendelkezett:

„A vasúti, közúti és belvízi közlekedést illetően az e rendelet [1.] cikkében előírt rendelkezés 1968. június 30-ig érvényes.”

A 3975/87/EGK és a 3976/87/EGK rendelet

7 Az 1992. július 23-i 2410/92/EGK tanácsi rendelettel (HL 1992. L 240., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 430. o.) módosított, a légiközlekedési ágazat vállalkozásaira vonatkozó versenyszabályok alkalmazásával kapcsolatos eljárás megállapításáról szóló, 1987. december 14-i 3975/87/EGK tanácsi rendelet (HL 1987. L 374., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 262. o.; a továbbiakban: 3975/87 rendelet) 1. cikke a következőképpen szólt:

„(1) Ez a rendelet [az EK 81] és [EK 82. cikk] alkalmazásának részletes szabályait határozza meg a légiközlekedési szolgáltatásokra.

(2) Ez a rendelet kizárólag [az Európai Unió] repülőtere[i] közötti légi közlekedésre vonatkozik.”

8 Az 1992. július 23-i 2411/92/EGK tanácsi rendelettel (HL 1992. L 240., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 431. o.) módosított, [az EK 81. cikk] (3) bekezdésének a légiközlekedési ágazaton belüli megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról szóló, 1987. december 14-i 3976/87/EGK tanácsi rendelet (HL 1987. L 374., 9. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 1. kötet, 270. o.; a továbbiakban: 3976/87 rendelet) 1. cikke előírta:

„E rendeletet [az Unió] repülőterei közötti légiközlekedésre kell alkalmazni.”

Az 1/2003 rendelet

9 Az 1/2003 rendelet 6. cikke kimondja:

„A nemzeti bíróságoknak jogköre van [az EK 81. és EK 82. cikk] alkalmazására.”

10 E rendelet 16. cikkének (1) bekezdése előírja:

„Amennyiben a nemzeti bíróságok hoznak határozatot [az EK 81. és EK 82. cikk] hatálya alá tartozó olyan megállapodásokról, döntésekről vagy magatartásokról, amelyek már bizottsági határozat tárgyát képezik, nem hozhatnak a Bizottság által elfogadott határozattal ellentétes határozatot. Kerülniük kell továbbá az olyan határozat kibocsátását, amely ellentétben állna a Bizottság által kezdeményezett eljárásban a Bizottság által tervezett határozattal. […]”

11 Az említett rendelet „Kizárások” címet viselő 32. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Ez a rendelet nem alkalmazandó:

[…]

c) a közösségi repülőterek és harmadik országok közötti légi közlekedésre.”

12 Ugyanezen rendelet 43. cikkének (1) és (2) bekezdése kimondja:

„(1) A 17. rendelet hatályát veszti a 8. cikk (3) bekezdésének kivételével, amelyet továbbra is alkalmazni kell [az EK 81. cikk] (3) bekezdése alapján az e rendelet alkalmazásának napját megelőzően elfogadott határozatokra a fenti határozatok hatályvesztésének napjáig.

(2) A 141. rendelet hatályát veszti.”

13 Az 1/2003 rendelet 45. cikke első és második bekezdésének szövege a következő:

„Ez a rendelet az *[Európai Unió] Hivatalos Lapjában* való kihirdetését követő 20. napon lép hatályba.

Ezt a rendeletet 2004. május 1-jétől kell alkalmazni.”

A 411/2004 rendelet

14 A[z Unió] és harmadik országok közötti légiközlekedéssel összefüggésben a 3975/87/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről, valamint a 3976/87/EGK és a 1/2003/EK rendelet módosításáról szóló, 2004. február 26-i 411/2004/EK tanácsi rendelet (HL 2004. L 68., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 8. kötet, 17. o.) 1. cikke előírja:

„A [3975/87] rendelet – a 6. cikk (3) bekezdése kivételével – hatályát veszti; a 6. cikk (3) bekezdését [az EK 81. cikk] (3) bekezdése szerint elfogadott határozatokra továbbra is alkalmazni kell az 1/2003/EK rendelet alkalmazásának megkezdése előtt [helyesen: (3) bekezdése szerint az 1/2003/EK rendelet alkalmazásának megkezdése előtt elfogadott határozatokra továbbra is alkalmazni kell], és amíg e határozatok le nem járnak.”

15 A 411/2004 rendelet 2. cikke értelmében:

„A [3976/87] rendelet 1. cikkében a[z] »[Unió] repülőtere[i] közötti« szavakat el kell hagyni.”

16 A 411/2004 rendelet 3. cikke kimondja:

„Az 1/2003/EK rendelet 32. cikkének c) pontját el kell hagyni.”

17 A 411/2004 rendelet 4. cikke első és második bekezdésének szövege a következő:

„E rendelet az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* való kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba.

E rendeletet 2004. május 1-jétől kell alkalmazni.”

Az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodás

18 Az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött, 1999. június 21-én Luxembourgban aláírt, a légi közlekedésről szóló megállapodás, amelyet az Európai Közösség nevében a Svájci Államszövetséggel létrejött hét megállapodás megkötéséről szóló, 2002. április 4-i 2002/309/EK, Euratom tanácsi és – a tudományos és műszaki együttműködésről szóló megállapodás tekintetében – bizottsági határozat (HL 2002. L 114., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 41. kötet, 89. o.) hagyott jóvá, az 1. cikkének (2) bekezdésében kimondja:

„E megállapodás, valamint a mellékletben meghatározott rendeletek és irányelvek rendelkezéseit az alábbiakban meghatározott feltételekkel kell alkalmazni. […]”

19 E megállapodás melléklete a következőképpen szól:

„E megállapodás alkalmazásában:

– ahol az e mellékletben meghatározott jogi aktusok az [Unió] tagállamaira utalnak, vagy az ez utóbbiakhoz való kapcsolódás igényét fejezik ki, az utalásokat e megállapodás alkalmazásában úgy kell értelmezni, hogy azokat egyaránt alkalmazni kell Svájcra, vagy a Svájchoz való kapcsolódás igényére.

[…]

2. Versenyszabályok

A következő jogszabályokban [az EK 81. és EK 82. cikkre] való utalást az e megállapodás 8. és 9. cikkére való utalásként kell értelmezni.

[…]

3975/87

A Tanács 1987. december 14-i, a 1284/91/EGK és a 2410/92/EGK rendelettel módosított rendelete a légi közlekedési ágazat vállalkozásaira vonatkozó versenyszabályok alkalmazásával kapcsolatos eljárások megállapításáról (lásd alább)

(1–7. cikk, 8. cikk (1) bekezdés [helyesen: 8. cikk (1) bekezdés, 8. cikk (2) bekezdés], 9–11. cikk, 12. cikk (1) bekezdés, 12. cikk (2) bekezdés, 12. cikk (4) bekezdés, 12. cikk (5) bekezdés, 13. cikk (1) bekezdés [helyesen: 13. cikk (1) bekezdés, 13. cikk (2) bekezdés], 14–19. cikk)

[…]

3976/87

A Tanács 1987. december 14-i, a 2344/90/EGK és a 2411/92/EGK rendelettel módosított rendelete [az EK 81. cikk] (3) bekezdésének a légi közlekedési ágazaton belüli megállapodások és összehangolt magatartások egyes csoportjaira történő alkalmazásáról (lásd alább)

(1–5. és 7. cikk)

[…]”

20 E megállapodás 36. cikkének (1) bekezdése értelmében, valamint a Svájci Államszövetséggel a személyek szabad mozgása, a légi és szárazföldi közlekedés, a közbeszerzések, a tudományos és műszaki együttműködés, a megfelelőségértékelés kölcsönös elismerése és a mezőgazdasági termékek kereskedelme terén kötött hét megállapodás hatálybalépéséről szóló tájékoztatás (HL 2002. L 114., 480. o.) értelmében az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött, a légi közlekedésről szóló megállapodás 2002. június 1-jén lépett hatályba.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

21 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy az [EUMSZ 101. cikk], az EGT-Megállapodás 53. cikke és az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodás 8. cikke szerinti eljárásban (COMP/39258 – „légi teherszállítás” ügy) 2010. november 9-én hozott C(2010) 7694 végleges határozatban (a továbbiakban: 2010. évi határozat) az Európai Bizottság megállapította, hogy a légi közlekedési ágazathoz tartozó 21 jogi személy megsértette az EUMSZ 101. cikket és/vagy az EGT-Megállapodás 53. cikkét, valamint az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodás 8. cikkét azáltal, hogy az üzemanyagpótdíjat, a biztonsági pótdíjat és a pótdíjak után fizetendő jutalékot illetően összehangolták a légi árufuvarozási szolgáltatásokra vonatkozó díjszabási politikájukat, és e jogi személyekkel szemben bírságokat szabott ki az alábbi időszakokban tanúsított magatartások miatt:

– az 1999. december 7. és 2006. február 14. közötti időszakokban az Európai Gazdasági Térségben (EGT) található repülőterek közötti útvonalakon nyújtott légi árufuvarozási szolgáltatások vonatkozásában;

– a 2004. május 1-je és 2006. február 14. közötti időszakokban az Unióban található repülőterek és az EGT-n kívüli repülőterek közötti útvonalakon nyújtott légi árufuvarozási szolgáltatások vonatkozásában, mivel a Bizottság úgy vélte, hogy 2004. május 1-je előtt a 3975/87 rendelet nem biztosított számára hatáskört az EK 81. cikk e szolgáltatások tekintetében történő alkalmazására;

– a 2005. május 19. és 2006. február 14. közötti időszakokban az EGT-Megállapodásban részes országokban, amelyek azonban nem tagállamok, és harmadik országokban található

repülőterek közötti útvonalakon nyújtott légi árufuvarozási szolgáltatások vonatkozásában, mivel a Bizottság úgy vélte, hogy 2005. május 19. előtt az 1/2003 rendelet e szolgáltatások tekintetében az EGT-Megállapodás végrehajtása céljából még nem volt alkalmazható;

– a 2002. június 1-je és 2006. február 14. közötti időszakokban az uniós repülőterek és a Svájcban található repülőterek közötti útvonalakon nyújtott légi árufuvarozási szolgáltatások vonatkozásában, mivel a Bizottság úgy vélte, hogy 2002. június 1-je előtt a 3975/87 rendelet még nem szerepelt az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodásban.

22 2015. december 16-i ítéleteivel az Európai Unió Törvényszéke eljárási hiba miatt megsemmisítette a 2010. évi határozatot abban a részében, amelyben az bizonyos, bírsággal sújtott jogi személyekre vonatkozott.

23 A Bizottság újból lefolytatta az eljárást, és az EUMSZ 101. cikk, az EGT-Megállapodás 53. cikke és az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodás 8. cikke szerinti eljárásban (AT.39258 – „légi teherszállítás” ügy) 2017. március 17-én hozott C(2017) 1742 final határozatban (a továbbiakban: 2017. évi határozat) a jelen ítélet 21. pontjában említett 21 jogi személyből 19-cel szemben bírságokat szabott ki, amely személyek között az alapeljárás alperesei is szerepelnek.

24 Az SCC és az Equilib – Hollandiában székhellyel rendelkező jogi személyek, amelyeket azzal a céllal hoztak létre, hogy a károsultak bírósági úton kártérítést kapjanak a versenyjog megsértéséből eredő károkért – kereseteket indított a kérdést előterjesztő bíróság előtt, amelyek lényegében egyrészt arra irányulnak, hogy az említett bíróság állapítsa meg, hogy az alapügyek alperesei – azáltal, hogy 1999 és 2006 között összehangolták a légi árufuvarozási szolgáltatásokra vonatkozó díjszabási politikájukat – az e szolgáltatásokat igénybe vevő árufeladók tekintetében jogellenesen jártak el, másrészt pedig arra, hogy e légitársaságokat egyetemlegesen kötelezzék az e feladókat e magatartás miatt ért károk kamatokkal együtt való teljes megtérítésére, az említett feladók ugyanis az e károkkal kapcsolatos kártérítési igényeiket átruházták az SCC-re és az Equilibre.

25 A kérdést előterjesztő bíróság lényegében rámutat arra, hogy az alapügyek különösen azt a kérdést vetik fel, hogy az előterjesztő bíróság hatáskörrel rendelkezik-e arra, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében előírt tilalmat alkalmazza az alapeljárás alperesei által 2004. május 1-je előtt az Unióban található repülőterek és az EGT-n kívüli repülőterek közötti útvonalak, 2005. május 19. előtt az EGT-Megállapodásban részes országokban, amelyek azonban nem tagállamok, és harmadik országokban található repülőterek közötti útvonalak, valamint 2002. június 1-je előtt az uniós repülőterek és a Svájcban található repülőterek közötti útvonalak tekintetében tanúsított magatartásokra.

26 A kérdést előterjesztő bíróság előtt az SCC és az Equilib elsődlegesen azt állítja, hogy e bíróság hatáskörrel rendelkezik az EK 81. cikk e magatartásokra való alkalmazására, mivel e rendelkezésnek a kartell teljes időtartama alatt horizontális közvetlen hatálya volt. Másodlagosan az SCC és az Equilib arra hivatkozik, hogy mindenesetre az 1/2003 rendelet 6. cikke értelmében a kérdést előterjesztő bíróság e rendelet hatálybalépésének időpontjától kezdődően hatáskörrel rendelkezik arra, hogy visszaható hatállyal alkalmazza az EK 81. cikket az alapügyekben szóban forgó magatartásokra.

27 Az alapeljárás alperesei lényegében arra hivatkozva vitatják a kérdést előterjesztő bíróság hatáskörét, hogy az EK 81. cikknek nem volt közvetlen hatálya azon időszakokban, amikor az alapügyekben vitatott magatartásokra sor került, és hogy a Bizottság vagy valamely nemzeti versenyhatóság e magatartásokra vonatkozóan az EK 84. és EK 85. cikk értelmében a jelen ügyben nem hozott korábban határozatot. Úgy vélik, hogy az EK 81. cikk visszaható hatályának elismerése ellentétes lenne a jogbiztonság elvével, és ilyen hatály nem alapítható az 1/2003 rendelet szövegére, céljára vagy rendszerére sem.

28 A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdésében és az EK 82. cikkben előírt tilalmak jellegüknél fogva alkalmasak arra, hogy közvetlen hatállyal bírjanak a magánszemélyek közötti jogviszonyokban, és hogy e rendelkezések tehát a jogalanyok számára közvetlenül jogokat keletkeztetnek, amelyeket a nemzeti bíróságoknak e rendelkezéseknek a tagállami hatóságok vagy a Bizottság általi végrehajtásától függetlenül védelemben kell részesíteniük.

29 Így a nemzeti bíróságoknak az EK 81. cikk (1) bekezdésének és az EK 82. cikknek magánszemélyek közötti jogvitákban való alkalmazására vonatkozó hatásköre e rendelkezések közvetlen hatályából következik. E hatáskör független a versenyszabályok EK 84. és EK 85. cikk szerinti közigazgatási végrehajtásától, és nem függ a nemzeti versenyhatóságok vagy a Bizottság által a szóban forgó megállapodást vagy magatartást illetően hozott korábbi határozat létezésétől.

30 A nemzeti bíróságoknak az EK 81. cikk alkalmazására vonatkozó hatásköre csak olyan helyzetekben korlátozott, amikor még lehetséges az EK 81. cikk (3) bekezdése szerinti mentesség megadása. E korlátozásra a jogbiztonságot fenyegető azon veszély miatt van szükség, amelyet egy olyan megállapodás semmisségét megállapító nemzeti bírósági határozat jelentene, amely később ez utóbbi rendelkezés alapján hozott olyan közigazgatási határozat tárgyát képezheti, amely megállapítja, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdését az említett megállapodásra nem lehetett volna alkalmazni.

31 Ebből következik, hogy a nemzeti bíróság az EK 81. cikk fényében megvizsgálhatja és köteles vizsgálni a megállapodásokat vagy magatartásokat, amennyiben az EK 81. cikk (3) bekezdésének alkalmazása már nem jöhet szóba. Márpedig a jelen esetben erről van szó. Nem vitatott ugyanis, hogy az alapeljárás alperesei a kartell fennállása alatt nem kérték a nemzeti versenyhatóságoktól vagy a Bizottságtól az EK 81. cikk (3) bekezdésének alkalmazását, és hogy e társaságok ezt többé nem tehetik meg, mivel az 1/2003 rendelet e lehetőségről nem rendelkezik. E körülmények között e magatartásokat illetően már nem áll fenn annak veszélye, hogy a nemzeti bíróság határozata valamely közigazgatási határozattal ellentétes lesz.

32 A kérdést előterjesztő bíróság ennélfogva úgy véli, hogy hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az alapügyekben szóban forgó magatartásokról utólagosan határozzon. Álláspontja szerint ugyanis ennek ellenkezőjének megállapítása azzal a következménnyel járna, hogy egyetlen hatóság sem értékelhetné többé az EK 81. cikk e magatartásokra való alkalmazását, ami a hasonló magatartások „fel nem fedését” jutalmazná.

33 Mindazonáltal a kérdést előterjesztő bíróság kifejti, hogy 2017. október 4-i határozatában ([2017] EWHC 2420 [Ch]), amelyet a Court of Appeal (England and Wales) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales], Egyesült Királyság) helybenhagyott, a High Court of Justice (England & Wales), Chancery Division (felsőbíróság [Anglia és Wales], kancelláriai kollégium, Egyesült Királyság) egy, az alapügyekben szóban forgó kartellből eredő károk megtérítése iránti keresetről határozva megállapította, hogy mivel a nemzeti versenyhatóságok vagy a Bizottság nem állapították meg

határozatban jogsértés fennállását, ő maga nem rendelkezik hatáskörrel arra, hogy az alapügyekben szóban forgó magatartásokat illetően elbírálja a keresetet. A kérdést előterjesztő bíróság úgy véli, hogy ebben a helyzetben az uniós jog egységes alkalmazásának biztosítására irányuló célra tekintettel előzetes döntéshozatal céljából a Bírósághoz kell fordulni.

34 E körülmények között a rechtbank Amsterdam (amszterdami bíróság, Hollandia) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„A károsultak (a jelen esetben a feladók, azaz a légi árufuvarozási szolgáltatásokat igénybe vevők) és légitársaságok közötti jogvitában – akár az EUMSZ 101. cikk vagy mindenesetre az EGT-Megállapodás 53. cikkének közvetlen hatálya, akár az 1/2003 rendelet 6. cikke (illetve e rendelkezés közvetlen hatálya) alapján – hatáskörrel rendelkeznek-e a nemzeti bíróságok arra, hogy az EUMSZ 101. cikket vagy mindenesetre az EGT-Megállapodás 53. cikkét akkor is teljes mértékben alkalmazzák a 2004. május 1. előtt az [Unión] belüli és az EGT-n kívüli repülőterek között lebonyolított légi járatok, illetve a 2005. május 19. előtt Izland, Liechtenstein és Norvégia és az EGT-n kívüli repülőterek között lebonyolított légi járatok, illetve a 2002. június 1. előtt az Európai Unión belüli repülőterek és Svájc között lebonyolított légi járatok esetében a légitársaságok által árufuvarozási szolgáltatásokkal összefüggésben megvalósított összejátszásra, illetve összehangolt magatartásra, ha e tekintetben arról az időszakról van szó, amelyben az EUMSZ 104. és EUMSZ 105. cikk szerinti átmeneti szabályozást kellett alkalmazni, vagy ezt kizárja az átmeneti szabályozás?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

35 Kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra vár választ, hogy az EK 81., EK 84. és EK 85. cikket, valamint az EGT-Megállapodás 53. cikkét úgy kell-e értelmezni, hogy a nemzeti bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az 1/2003 rendelet hatálybalépését követően hozzá benyújtott kártérítési keresettel kapcsolatos magánjogi jogvitában az EK 81. cikket, illetve az EGT-Megállapodás 53. cikkét alkalmazza a valamely tagállam és egy Svájctól eltérő harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2004. május 1-je előtt tanúsított magatartásokra, a valamely tagállam és Svájc közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2002. június 1-je előtt tanúsított magatartásokra, valamint a valamely EGT-ország, amely nem tagállam, és valamely harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2005. május 19. előtt tanúsított magatartásokra, még akkor is, ha a tagállami hatóságok, illetve a Bizottság e magatartásokkal kapcsolatban az EK 84. vagy az EK 85. cikk alapján nem hozott határozatot.

36 E tekintetben először is az EK-Szerződés rendelkezéseinek értelmezését illetően emlékeztetni kell arra, hogy az EGK-Szerződés 87. cikke (később az EK 83. cikk (1) bekezdése) szerint az EK 81. és EK 82. cikkben meghatározott elvek érvényre juttatását szolgáló megfelelő rendeleteket vagy irányelveket a Tanács a Bizottság javaslata alapján, az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően állapítja meg.

37 E hatáskör alapján a Tanács először is elfogadta a 17. rendeletet, majd a 141. rendelet elfogadásával e rendelet hatálya alól kizárta a szállítási szolgáltatások piacát közvetlenül érintő versenykorlátozásokat (lásd ebben az értelemben: 2002. október 24-i Aéroports de Paris kontra Bizottság ítélet, C-82/01 P, EU:C:2002:617, 18. pont; 2018. február 1-jei Deutsche Bahn és társai kontra Bizottság ítélet, C-264/16 P, nem tették közzé, EU:C:2018:60, 25–29. pont).

38 Ezt követően, noha a Tanács a 3975/87 és a 3976/87 rendelet elfogadásával meghatározta az EGK-Szerződés 85. és 86. cikkének (később EK 81. és EK 82. cikk) a közvetlenül a légi közlekedési szolgáltatások nyújtásával kapcsolatos tevékenységekre történő alkalmazásának részletes szabályait, e rendeletek csak az Unió repülőterei közötti légi közlekedésre vonatkoztak (lásd ebben az értelemben: 1989. április 11-i Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro ítélet, 66/86, EU:C:1989:140, 11. pont).

39 Végül a Tanács elfogadta egyrészt az 1/2003 rendeletet, amelynek 45. cikkével összefüggésben értelmezett 43. cikke a 17. rendeletet részben, a 141. rendeletet pedig teljes egészében hatályon kívül helyezte 2004. május 1-jei hatállyal, másrészt pedig elfogadta a 411/2004 rendeletet, amelynek 4. cikkével összefüggésben értelmezett 1. cikke részben hatályon kívül helyezte a 3975/87 rendeletet ugyanezen időponttól kezdődő hatállyal, és amelynek 4. cikkével összefüggésben értelmezett 2. és 3. cikke pedig kiterjesztette a 3976/87 rendelet, illetve az 1/2003/EK rendelet hatályát az Unió és harmadik országok repülőterei közötti légi közlekedésre ugyanezen időponttól kezdődő hatállyal.

40 Ebből következik, hogy az Unió és harmadik országok repülőterei közötti légi közlekedési szolgáltatások piacát közvetlenül érintő versenykorlátozásokat illetően az EK 83. cikk (1) bekezdése alapján hozott rendelkezések csak 2004. május 1-jén léptek hatályba.

41 Ennélfogva ilyen rendelkezések hiányában csak az EK 84. és EK 85. cikk szerinti, a versenyszabályok végrehajtására vonatkozó szabályozások voltak alkalmazandók e szolgáltatásokra ezen időpontot megelőzően (lásd ebben az értelemben: 1986. április 30-i Asjes és társai ítélet, 209/84–213/84, EU:C:1986:188, 52. pont; 1989. április 11-i Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro ítélet, 66/86, EU:C:1989:140, 21. pont).

42 A jelen esetben, amennyiben az alapügyekben szóban forgó, 1999 és 2004. május 1-je között tanúsított magatartások közvetlenül az Unió és harmadik országok repülőterei közötti légi közlekedési szolgáltatásokra vonatkoztak, és az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre – amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia –, e magatartások nem az EK 83. cikk alapján hozott rendelkezések hatálya alá, hanem kizárólag az EK 84. és EK 85. cikk szerinti, a versenyszabályok végrehajtására vonatkozó szabályozások hatálya alá tartoztak.

43 Ugyanez vonatkozik az alapügyekben szóban forgó azon magatartásokra is, amelyekre 1999 és az Európai Közösség és a Svájci Államszövetség között létrejött légi közlekedési megállapodás hatálybalépésének időpontja, azaz 2002. június 1-je között került sor, amennyiben azok közvetlenül az Unió és Svájc repülőterei közötti légi közlekedési szolgáltatásokra vonatkoztak, és hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre, amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia. Amint ugyanis e megállapodás 1. cikke (2) bekezdésének és a mellékletének együttes olvasatából kitűnik, a Svájc területén lévő repülőtereket az említett megállapodás fent említett időpontban történt hatálybalépését követően már nem harmadik ország repülőtereinek, hanem a 3975/87 rendelet 1. cikkének (2) bekezdése és a 3976/87 rendelet 1. cikke értelmében vett „[uniós] repülőtere[knek]” tekintették.

44 Az alapeljárás alperesei mind a Bírósághoz benyújtott írásbeli észrevételeikben, mind pedig a tárgyaláson lényegében azt állították, hogy a légi közlekedési ágazat az 1/2003 rendelet 2004. május 1-jei hatálybalépéséig ki volt zárva az EK 81. cikk alkalmazása alól. E felek és a Bizottság arra is hivatkoztak, hogy az EK 84. és EK 85. cikk hatálya alatt az EK 81. cikk (1) bekezdésének semmi esetre sincs közvetlen hatálya, mivel a nemzeti bíróságok nem alkalmazhatják ez utóbbi

rendelkezést a hatáskörrel rendelkező nemzeti hatóságok vagy a Bizottság e rendelkezés megsértését megállapító határozatának hiányában. Így az 1/2003 rendelet azáltal, hogy a 6. cikkében előírta, hogy a nemzeti bíróságok ezentúl teljes mértékben alkalmazhatják az EK 81. és EK 82. cikket, olyan új anyagi jogi szabályozást hozott létre, amelyet nem lehet visszaható hatállyal alkalmazni olyan magatartásokra, amelyek – amint az alapügyekben szóban forgó magatartások is – e rendelet hatálybalépése előtt és az EK 84. és EK 85. cikk hatálya alatt valósultak meg.

45 E tekintetben először is emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság már kimondta, hogy a légi közlekedésre – csakúgy, mint a többi közlekedési módra – a Szerződések általános szabályai – köztük a versenyre vonatkozó szabályok – a Szerződések hatálybalépésétől kezdődően vonatkoznak (lásd ebben az értelemben: 1986. április 30-i Asjes és társai ítélet, 209/84–213/84, EU:C:1986:188, 35–45. pont).

46 Egyébiránt, amint arra a főtanácsnok az indítványának 72–77. pontjában lényegében rámutatott, a Tanács nem gyakorolta az EK 83. cikk (2) bekezdésének c) pontjából eredő hatáskörét az EK 81. cikk tárgyi hatályának a légi közlekedési ágazatban történő korlátozása érdekében.

47 Másodszor hangsúlyozni kell, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog amellett, hogy a magánszemélyekre kötelezettségeket állapít meg, arra is szolgál, hogy számukra jogokat keletkeztessen, amelyek az őket megillető jogok összességének részévé válnak. E jogok nemcsak akkor keletkeznek, amikor a Szerződések ezeket kifejezetten előírják, hanem azokból a kötelezettségekből eredően is, amelyeket a Szerződések egyértelműen rögzítenek mind a magánszemélyek, mind pedig a tagállamok és az uniós intézmények számára (2001. szeptember 20-i Courage és Crehan ítélet, C-453/99, EU:C:2001:465, 19. pont; 2013. június 6-i Donau Chemie és társai ítélet, C-536/11, EU:C:2013:366, 20. pont).

48 Ebben az összefüggésben a Bíróság már kimondta, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése közvetlen joghatásokat fejt ki a magánszemélyek közötti jogviszonyokban, és olyan jogokat keletkeztet a jogalanyok számára, amelyeket a nemzeti bíróságoknak védelemben kell részesíteniük (lásd ebben az értelemben: 2019. december 12-i Otis Gesellschaft és társai ítélet, C-435/18, EU:C:2019:1069, 21. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2021. október 6-i Sumal ítélet, C-882/19, EU:C:2021:800, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

49 Bármely személynek joga van ugyanis bíróság előtt az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésére, és ennélfogva az e rendelkezés által tiltott kartellnek vagy magatartásnak az EK 81. cikk (2) bekezdésében előírt semmiségére hivatkozni (lásd ebben az értelemben: 2006. július 13-i Manfredi és társai ítélet, C-295/04–C-298/04, EU:C:2006:461, 59. pont), valamint az őt ért kár megtérítését kérni, amennyiben okozati összefüggés áll fenn az említett kár és e kartell, illetve e magatartás között (2019. december 12-i Otis Gesellschaft és társai ítélet, C-435/18, EU:C:2019:1069, 23. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

50 Egyébiránt, ami konkrétan a nemzeti bíróságok előtt az uniós versenyszabályok megsértése miatt indított kártérítési kereseteket illeti, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy e keresetek biztosítják az EK 81. cikk teljes érvényesülését, többek között az e cikk (1) bekezdésében foglalt tilalom hatékony érvényesülését, így erősítik az uniós versenyszabályok hatékonyságát, mivel visszatartanak azon, gyakran rejtett megállapodásoktól vagy magatartásoktól, amelyek alkalmasak a verseny korlátozására vagy torzítására (lásd ebben az értelemben: 2019. március 14-i Skanska Industrial

Solutions és társai ítélet, C-724/17, EU:C:2019:204, 25., 43. és 44. pont; 2019. december 12-i Otis Gesellschaft és társai ítélet, C-435/18, EU:C:2019:1069, 22., 24. és 26. pont; 2021. október 6-i Sumal ítélet, C-882/19, EU:C:2021:800, 33. és 35. pont).

51 Így a nemzeti bíróságok hatáskörrel rendelkeznek arra, hogy az EK 81. cikket többek között magánjogi jogvitákban alkalmazzák, mivel ez a hatáskör e cikk közvetlen hatályából ered (lásd ebben az értelemben: 1974. január 30-i BRT és Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs ítélet, 127/73, EU:C:1974:6, 15. pont).

52 Amint ugyanis az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, a hatáskörükben eljárva uniós jogi rendelkezéseket alkalmazó nemzeti bíróságok feladata nem csupán az, hogy teljes érvényesülést biztosítsanak ezeknek a szabályoknak, hanem az is, hogy védjék az uniós jog által a magánszemélyeknek biztosított jogokat (2013. június 6-i Donau Chemie és társai ítélet, C-536/11, EU:C:2013:366, 22. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). E bíróságok feladata, hogy garantálják a jogalanyokat az uniós jogi rendelkezések közvetlen hatálya alapján megillető jogvédelmet (lásd ebben az értelemben: 1976. december 16-i Rewe-Zentralfinanz és Rewe-Zentral ítélet, 33/76, EU:C:1976:188, 5. pont).

53 Harmadszor hangsúlyozni kell, hogy – amint arra a főtanácsnok az indítványának 43. és 44. pontjában lényegében rámutatott – a nemzeti bíróságoknak a jelen ítélet 51. pontjában említett hatáskörét nem érinti az EK 84. és EK 85. cikk alkalmazása, mivel e két rendelkezés közül – amely rendelkezések az uniós versenyszabályoknak a tagállami hatóságok, illetve a Bizottság általi közigazgatási végrehajtására vonatkoznak – egyik sem korlátozza az EK 81. cikk nemzeti bíróságok általi, többek között magánjogi jogvitákban történő alkalmazását.

54 A jelen ítélet 45–53. pontjában kifejtett megfontolásokból következik, hogy nem lehet úgy tekinteni, hogy az 1/2003 rendelet – azáltal, hogy a 6. cikkében előírta, hogy a nemzeti bíróságok hatáskörrel rendelkeznek az EK 81. és EK 82. cikk alkalmazására – azon gazdasági ágazatokra alkalmazandó új anyagi jogi szabályozást vezetett volna be, amelyekben e rendelet hatálybalépése előtt nem léteztek az EK 83. cikk alapján hozott rendelkezések. Az említett 6. cikk ugyanis csupán felidézi azt a hatáskört, amellyel e bíróságok az EK 81. és EK 82. cikk közvetlen hatálya alapján rendelkeznek.

55 Ezzel együtt pontosítani kell, hogy a nemzeti bíróságokra ily módon ruházott hatáskör gyakorlását korlátozhatja többek között a jogbiztonság elve, különösen annak elkerülésének szükségessége, hogy e bíróságok és az uniós versenyszabályok közigazgatási végrehajtásával megbízott jogalanyok egymásnak ellentmondó határozatokat hozzanak, valamint annak szükségessége, hogy az e szabályok, különösen az EK 81. cikk (3) bekezdésének végrehajtásával megbízott uniós intézmények megőrizzék döntéshozatali, illetve jogalkotási hatásköreiket, és hogy biztosítva legyen jogi aktusaik kötelező hatálya.

56 E megfontolásokra tekintettel állapította meg a Bíróság többek között azt, hogy a nemzeti bíróságoknak, amikor olyan megállapodásokról vagy magatartásokról határoznak, amelyek még bizottsági határozat tárgyát képezhetik, el kell kerülniük azt, hogy olyan határozatot hozzanak, amely ellentétes a Bizottság által az EK 81. cikk (1) bekezdése, az EK 82. cikk, valamint az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján meghozni szándékozott határozattal (lásd ebben az értelemben: 1991. február 28-i Delimitis ítélet, C-234/89, EU:C:1991:91, 47. pont; 2000. december 14-i Masterfoods és HB ítélet, C-344/98, EU:C:2000:689, 51. pont), és hogy *a fortiori*, amennyiben a

nemzeti bíróságok olyan megállapodásokról vagy magatartásokról hoznak határozatot, amelyek már bizottsági határozat tárgyát képezik, nem hozhatnak az említett határozattal ellentétes határozatot (2000. december 14-i Masterfoods és HB ítélet, C-344/98, EU:C:2000:689, 52. pont).

57 Ezen ítélkezési gyakorlatot egyébként mára már kodifikálta az 1/2003 rendelet 16. cikkének (1) bekezdése (lásd ebben az értelemben: 2012. november 6-i Otis és társai ítélet, C-199/11, EU:C:2012:684, 50. pont; 2020. december 9-i Groupe Canal + kontra Bizottság ítélet, C-132/19 P, EU:C:2020:1007, 112. pont).

58 Ugyanakkor, mivel a Bizottság mind a 2010. évi, mind pedig a 2017. évi határozatában lényegében úgy ítélte meg, hogy nem rendelkezik hatáskörrel az EK 81. cikk (1) bekezdésének az alapügyekben szóban forgó magatartásokra való alkalmazására, az alapeljárás alperesei nem hivatkozhatnak azon veszély fennállására, hogy a kérdést előterjesztő bíróság a jelen ügyben olyan határozatot hoz, amely az 1/2003 rendelet 16. cikkének (1) bekezdése értelmében ellentétes valamely, a Bizottság által hozott vagy a Bizottság által kezdeményezett eljárásban meghozni tervezett határozattal.

59 A jelen ítélet 55. pontjában felidézett megfontolások arra is késztették a Bíróságot, hogy korlátozza a nemzeti bíróságok azon lehetőségét, hogy az EK 81. cikk (2) bekezdése alapján megállapítsák bizonyos megállapodások és döntések *ipso iure* semmisségét olyan helyzetben, amikor e megállapodások és döntések már léteztek az EK 83. cikk (1) bekezdésében említett, rájuk később alkalmazandóvá vált rendelkezések hatálybalépését megelőzően.

60 A Bíróság ugyanis úgy ítélte meg, hogy azok a megállapodások, amelyek a 17. rendelet hatálybalépése előtt már léteztek, és amelyeket e rendelet rendelkezéseinek megfelelően bejelentettek a Bizottságnak, ideiglenesen érvényesek, ami azt jelenti, hogy a nemzeti bíróságok a Bizottság vagy a tagállamok hatóságai által az említett rendelet rendelkezéseinek megfelelően hozott határozat hiányában nem állapíthatják meg e megállapodásoknak az EK 81. cikk (2) bekezdése szerinti *ipso iure* semmisségét (lásd ebben az értelemben: 1962. április 6-i de Geus ítélet, 13/61, EU:C:1962:11, 105. o.; 1973. február 6-i Brasserie de Haecht ítélet, 48/72, EU:C:1973:11, 8. és 9. pont; 1980. július 10-i Lancôme és Cosparfrance Nederland ítélet, 99/79, EU:C:1980:193, 16. pont; 1991. február 28-i Delimitis ítélet, C-234/89, EU:C:1991:91, 48. pont).

61 Hangsúlyozni kell, hogy ezen ideiglenes érvényességet az tette szükségessé, hogy a 17. rendelet 5. cikkének (1) bekezdése és 6. cikkének (2) bekezdése együttesen értelmezve lehetővé tette a Bizottság számára, hogy az EGK-Szerződés 85. cikkének (3) bekezdése (később az EK 81. cikk (3) bekezdése) értelmében visszaható hatállyal megállapítsa, hogy az EGK-Szerződés 85. cikkének (1) bekezdése (később az EK 81. cikk (1) bekezdése) az említett megállapodásokra nem alkalmazható, valamint az, hogy a jogbiztonság általános elvével ellentétes lett volna, ha e megállapodások *ipso iure* semmisek lettek volna még azt megelőzően, hogy tudni lehetett volna, hogy az EGK-Szerződés 85. cikke alkalmazandó-e rájuk, vagy sem (lásd ebben az értelemben: 1962. április 6-i de Geus ítélet, 13/61, EU:C:1962:11, 104. o.).

62 A jelen ügyben azonban a jelen ítélet 55. pontjában említettekhez hasonló megfontolások nem teszik szükségessé azt, hogy az ezen ítélet 60. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlattal analóg módon korlátozzák a nemzeti bíróságok azon lehetőségét, hogy – adott esetben az alkalmazandó elévülési szabályok sérelme nélkül – alkalmazzák az EK 81. cikket a vállalkozások olyan magatartásaira, amelyek – amint az alapügyekben szóban forgó magatartások is – az 1/2003 rendelet hatálybalépése előtt és az EK 84. és EK 85. cikk hatálya alatt valósultak meg.

63 Az 1/2003 rendelet ugyanis, amely alkalmazandóvá vált arra az ágazatra, amelyben az alapügyekben szóban forgó magatartásokra sor került, nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely lehetővé tenné az e rendelet hatálybalépése előtt már létező megállapodások vagy magatartások visszaható hatályú jóváhagyását. Végül e rendelet 34. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy a megállapodásokról többek között a 17. rendelet alapján a Bizottságnak tett bejelentések 2004. május 1-jén hatályukat vesztik. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy mindenesetre az alapeljárás alperesei nem jelentették be az alapügyekben szóban forgó magatartásokat.

64 A jelen ítélet 55. pontjában felidézett megfontolások ezenkívül arra késztették a Bíróságot, hogy korlátozza a nemzeti bíróságok azon lehetőségét, hogy megállapítsák bizonyos megállapodások semmisségét az EK 83. cikk (1) bekezdésében említett, e megállapodásokra alkalmazandóvá váló rendelkezések hatálybalépését megelőzően. Így az 1986. április 30-i Asjes és társai ítéletben (209/84–213/84, EU:C:1986:188, 68. pont), valamint az 1989. április 11-i Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro ítéletben (66/86, EU:C:1989:140, 20. pont), amelyekre az alapeljárás alperesei és a Bizottság hivatkoznak, a Bíróság lényegében úgy ítélte meg, hogy az EK 83. cikk (1) bekezdésében említett szabályozás hatálybalépéséig a nemzeti bíróságok nem állapíthatják meg saját maguk valamely megállapodás vagy magatartás EK 81. cikk (1) bekezdésével való összeegyeztethetetlenségét, és az EK 81. cikk (2) bekezdése értelmében vett *ipso iure* semmisséget pedig csak azon megállapodások és magatartások tekintetében állapíthatnak meg, amelyeket a tagállamok hatóságai az EK 84. cikk alapján úgy tekintettek, hogy azok az EK 81. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartoznak, és az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján nem mentesülhetnek a tilalom alól, illetve amelyek tekintetében a Bizottság az EK 85. cikk (2) bekezdése alapján eljárva jogsértést állapított meg.

65 Mindazonáltal az 1989. április 11-i Saeed Flugreisen és Silver Line Reisebüro ítélet (66/86, EU:C:1989:140) 20. és 32. pontjából kitűnik, hogy a nemzeti bíróságok EK 81. cikk alkalmazására vonatkozó lehetőségének e korlátozására kizárólag azzal az indokkal került sor, hogy megőrizzék azon intézmények jogkörét, amelyeket az EK 83. cikk alapján elfogadandó végrehajtási szabályok értelmében arra vonatkozó hatáskörrel rendelkező intézményeknek kellett nyilvánítani, hogy kidolgozzák a versenypolitikát azáltal, hogy az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján mentességeket nyújtanak, illetve azok nyújtását megtagadják. Mivel ugyanis az uniós jogalkotó ezen ítélet kihirdetésének időpontjában az uniós repülőterek és harmadik országok repülőterei közötti légi közlekedési szolgáltatások ágazata tekintetében még nem gyakorolta az EK 83. cikk és az EK 85. cikk (3) bekezdése alapján őt megillető hatáskört, nem lehetett kizárni azt, hogy olyan szabályozást fogadnak el, amely az EK 81. cikk (3) bekezdése értelmében az EK 81. cikk (1) bekezdését visszaható hatállyal bizonyos megállapodásokra alkalmazhatatlannak nyilvánítja, a 17. rendelet által bevezetett szabályozáshoz hasonlóan.

66 Márpedig a jelen ítélet 64. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlattól eltérően, amely a nemzeti bíróságok azon lehetőségére vonatkozik, hogy megállapítsák bizonyos megállapodások semmisségét az EK 83. cikk (1) bekezdésében említett, e megállapodásokra alkalmazandóvá váló rendelkezések hatálybalépését megelőzően, az alapügyek – amint az az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik – annak az 1/2003 rendelet hatálybalépését követően történő vizsgálatára vonatkoznak, hogy összeegyeztethetők-e az EK 81. cikk (1) bekezdésével bizonyos olyan magatartások, amelyek e rendelet hatálybalépése előtt és az EK 84. és EK 85. cikk hatálya alatt valósultak meg. Így az alapügyekben szóban forgó keresetek benyújtásának időpontjában az uniós jogalkotó az említett rendelet és a 411/2004 rendelet elfogadásával az uniós repülőterek és harmadik országok repülőterei közötti légi közlekedési szolgáltatások ágazata tekintetében már

gyakorolta a jelen ítélet 65. pontjában említett hatáskörét, így nem indokolt a kérdést előterjesztő bíróság azon lehetőségének korlátozása, hogy az alapügyekben szóban forgó magatartásokra az EK 81. cikk (1) bekezdését alkalmazza.

67 E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság által hivatkozott azon körülmény, miszerint e magatartásokra vonatkozóan az EK 84. vagy az EK 85. cikk alapján nem hoztak határozatot, nem akadálya annak, hogy e bíróság az említett magatartásokra az EK 81. cikket alkalmazhassa annak értékelése érdekében, hogy fennáll-e ez utóbbi cikk megsértése, és adott esetben elrendelhesse az abból eredő kár megtérítését.

68 Másodszor, az EGT-Megállapodás 53. cikkének értelmezését illetően emlékeztetni kell arra, hogy e cikk az EK 81. cikkel azonos módon tiltja a vállalkozások közötti olyan megállapodásokat, vállalkozások társulásai által hozott döntéseket és összehangolt magatartásokat, amelyek hatással lehetnek e megállapodás szerződő felei közötti kereskedelemre, és amelyek célja vagy hatása az EGT-n belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.

69 Hangsúlyozni kell továbbá, hogy az EGT-Megállapodás az uniós jog szerves részét képezi (lásd ebben az értelemben: 2020. április 2-i Ruska Federacija ítélet, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, 49. pont).

70 E megállapodás megerősíti az Unió, annak tagállamai és az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) államai közötti, a szomszédságon, a hagyományos közös értékeken és az európai identitáson alapuló kiváltságos kapcsolatokat. E kiváltságos kapcsolatok fényében kell értelmezni az EGT-Megállapodás egyik fő célkitűzését, nevezetesen az Unió területén megvalósított belső piacnak az EFTA államaira való kiterjesztését. Ebből a szempontból az EGT-Megállapodás számos rendelkezése annak biztosítására irányul, hogy e megállapodást az EGT egészében a lehető legegységesebb módon értelmezzék. Ennek keretében a Bíróság feladata annak biztosítása, hogy az EGT-Megállapodásnak az EUM-Szerződés szabályaival lényegében azonos rendelkezéseit a tagállamokon belül azonos módon értelmezzék (lásd ebben az értelemben: 2020. április 2-i Ruska Federacija ítélet, C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, 50. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

71 Ebből következik, hogy mivel az EGT-Megállapodás 53. cikke lényegében azonos az EK 81. cikkel, azt ugyanúgy kell értelmezni, mint az EK 81. cikket.

72 Egyébiránt az 1/2003 rendelet és a 411/2004 rendelet az EGT-Megállapodás keretében alkalmazandóvá vált azt követően, hogy 2005. május 19-én hatályba lépett az EGT-megállapodás XIV. mellékletének (Verseny), 21. jegyzőkönyvének (Vállalkozások esetében alkalmazandó versenyszabályok végrehajtásáról) és 23. jegyzőkönyvének (Felügyeleti hatóságok közötti együttműködésről) módosításáról szóló, 2004. szeptember 24-i 130/2004 EGT-vegyesbizottsági határozat (HL 2005. L 64., 57. o.), valamint az EGT-megállapodás XIII. mellékletének (Közlekedés) és 21. jegyzőkönyvének (A vállalkozásokra alkalmazandó versenyszabályok végrehajtásáról) módosításáról szóló, 2005. március 11-i 40/2005 EGT-vegyesbizottsági határozat (HL 2005. L 198., 38. o.).

73 E körülmények között, amennyiben az alapügyekben szóban forgó magatartások hatással lehetnek az EGT-Megállapodás szerződő felei közötti kereskedelemre – amit a kérdést előterjesztő bíróságnak kell megvizsgálnia –, a jelen ítélet 47–67. pontjában kifejtett megfontolások értelemszerűen alkalmazandók e megállapodás 53. cikkének az alapügyekben történő értelmezésére is.

74 E tekintetben, amint azt lényegében a norvég kormány és az EFTA Felügyeleti Hatóság megjegyezte, és amint arra a főtanácsnok az indítványának 88. pontjában rámutatott, az EGT-Megállapodásban az EK 84. cikkel egyenértékű rendelkezés hiánya nem kérdőjelezheti meg ezt a következtetést, mivel – amint az a jelen ítélet 53. pontjában kifejtésre került – e rendelkezés nem érinti azon hatáskört, amely a nemzeti bíróságokat az EK 81. cikk közvetlen hatálya alapján megilleti.

75 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy az EK 81., EK 84. és EK 85. cikket, valamint az EGT-Megállapodás 53. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy az 1/2003 rendelet hatálybalépését követően hozzá benyújtott kártérítési keresettel kapcsolatos magánjogi jogvitában az EK 81. cikket és az EGT-Megállapodás 53. cikkét alkalmazza a valamely tagállam és egy Svájctól eltérő harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2004. május 1-je előtt tanúsított magatartásokra, a valamely tagállam és Svájc közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2002. június 1-je előtt tanúsított magatartásokra, valamint a valamely EGT-ország, amely nem tagállam, és valamely harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2005. május 19. előtt tanúsított magatartásokra, még akkor is, ha e magatartásokkal kapcsolatban az EK 84. vagy az EK 85. cikk alapján nem hoztak határozatot, amennyiben az említett magatartások hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre, illetve az EGT-Megállapodás szerződő felei közötti kereskedelemre.

A költségekről

76 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a nemzeti bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez utóbbi bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek észrevételei költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (második tanács) a következőképpen határozott:

Az EK 81., EK 84. és EK 85. cikket, valamint az Európai Gazdasági Térségről szóló 1992. május 2-i megállapodás 53. cikkét úgy kell értelmezni, hogy a nemzeti bíróság hatáskörrel rendelkezik arra, hogy [az EK 81.] és [EK 82. cikkben] meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet hatálybalépését követően hozzá benyújtott kártérítési keresettel kapcsolatos magánjogi jogvitában az EK 81. cikket és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás 53. cikkét alkalmazza a valamely tagállam és egy Svájctól eltérő harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2004. május 1-je előtt tanúsított magatartásokra, a valamely tagállam és Svájc közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2002. június 1-je előtt tanúsított magatartásokra, valamint az Európai Gazdasági Térség valamely országa, amely nem tagállam, és valamely harmadik ország közötti légi közlekedési ágazatban vállalkozások által 2005. május 19. előtt tanúsított magatartásokra, még akkor is, ha e magatartásokkal kapcsolatban az EK 84. vagy az EK 85. cikk alapján nem hoztak határozatot, amennyiben az említett magatartások hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre, illetve az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodás szerződő felei közötti kereskedelemre.

Aláírások